

Bir Başlangıç İçin Sonuçlar: İşin Reddinden Yola ıkmak

Maurizio Lazzarato

2013

Durum: Tamamen özelleştirilen, etkisiz hale getirilen, sömürgeleştirilen kamusal alan, ancak mücadeleler, yeni ifade olanaklarının, yeni sözlerin, demokratik pratiklerin koşullarını bizzat yaratabilecek iletişim-olmayan, cevap-olmayan, söz-olmayan, “genel seferberliğin” reddinin adacıklarını açtığı zaman, süreksiz bir tarzda hayat bulur.

Grev, yalnızca sermayenin değerlenmesini engellediği için değil, aynı zamanda, işçileri, farklı ve rakip işlevlere ve yerlere tahsis edildikleri bir işbölümünden çıkararak “eşit” kıldığı için de etkiliydi.

Bu çifte koşulu yeniden bulmak, değerlenmeyi durdurmak, iletişim/tüketim/üretim akışlarından çıkmak gerekiyor ve bu durdurma ya da bu çıkışta politik örgütlenmenin koşulu olan eşitliği yakalamak. Bir öznenin su yüzüne çıkması için hızlanmaya değil, yavaşlamaya ihtiyacımız var. “Zamana, fakat bir kopuş zamanına, sömürü ve tahakküm dispositiflerinin askıya alınma zamanını, bir “tembellik zamanını ortaya çıkaracak olan “genel seferberliği” engelleme zamanına ihtiyacımız var.

Tembellik: Paul Lafargue ve onun “iş dogmasını” çürütmesine bir miktar mizah ve saygıyla yaklaşarak, hem toplumsal işbölümünün rollerini, işlevlerini ve anlamlarını reddeden ve bunlardan kaçan hem de bu askıya alma yoluyla, yeni mümkünler yaratan politik eyleme “tembel” diyorum. İşçi hareketinin sürgüne yolladığı tembelliği neden araştırmalıyız? Çünkü belki böylece bizi üretim, üretkenlik ve üreticiler (“Gerçek üreticiler bizleriz!”) mutlu döngüsünden çıkaracak etik-politik bir ilkedен yola çıkarak, “işin reddi”ni düşünmeye ve uygulamaya başlayabiliriz. İş, üretim ve üreticiler, komünist geleneğin hem gücü hem zayıflığı olmuştur. Emegın özgürleşmesi mi yoksa emek sayesinde özgürleşme mi? Umarsız belirsizlik. İşten değil, ne olursa olsun, daima işin reddinden yola çıkmak gerekir.

Sosyalizm: Yalnızca sanatçılar Tembellik hakkına sahiptir. La Presse comme vérité effective de l’homme adlı küçük kitabında, Kasimir Malevitch, “bütün insanlık yalnızca zorlu bir yolu izlesin ve artık geride işe yaramaz tek bir kişi kalsın diye”¹ gerçekleşen sosyalizmi itham eder. Bugün ultra liberal Avrupa Komisyonunun programı da budur. Malevitch hâlâ, emekten yola çıkılırsa daima emeğe (daha da kötüsü işe) varılacak, ancak çalışma (Malevitch, Sovyet devriminin ilk yıllarında yazmıştır) yoluyla tembelliğe varılacağını düşünür.

¹ Kasimir Malevitch, La Presse comme vérité effective de l’homme, Paris, Allia, 2000, s.14.

İşin reddi I: Tembel eylem, bir “eylemsizlik” ya da bir “minimum eylem” değildir. Her şeyden önce, kapitalist toplumda varoluş koşullarına göre pozisyon almaktır. Kapitalizmde egemen iktidar ilişkisini, yani işi (ücretli) hedef alan öznel bir reddi ifade eder. “Sadece yaşamak için daha fazla çalışmak zorunda olmamız utanç verici, (...) var olmak için çalışmak zorunda olmak rezilliktir” diyordu Marcel Duchamp, bütün yaşamı boyunca Lafargue’ın eserine sadık kalan bu sanatçı. Bilişsel kapitalizme, yeni teknolojilere, “insan sermayesi”ne, Facebook, Google vs/ye rağmen, bugün bu hâlâ geçerlidir.

İşin reddi yalnızca işçileri ilgilendirmez; zira bilhassa ve öncelikle, toplumsal işbölümüne ve işbölümüne göre önceden belirlenmiş bir işleve, bir role, bir kimliğe tahsis edilmeyi istememek anlamına gelir. Bu bakış açısından işçi, sanatçı, kadın ya da “bilişsel işçi” tam olarak aynı şeydir, yani tahsis edilmiş olmaktır. Doğrudan bir patron tarafından ya da değil, hepsi sömürü ve tahakküm ilişkileri içinde tutulur. Piyasa için üretim, farklı biçimlerde, hepsini, bilgilerinin, yeteneklerinin ve yaşamlarının ekonomik ve öznel bakımdan yoksullaştırılmasına, ele geçirilmesine, normalleştirilmesine ve standartlaştırılmasına boyun eğdirir.

İşin reddi II: Neoliberalizm, işçilerin büyük endüstrinin montaj hatında çalışmayı reddetmesine bir yanıt olarak kurulmuştur. Ona, bireysel girişim aracılığıyla işte kendini gerçekleştirme, kişiselleştirilmiş tüketim aracılığıyla elde edilecek özgürlük, yaygınlaştırılmış bağlantılılık tarafından sağlanacak bir toplumsallaşma vaat ediyordu. Bu vaatler, ifade edilmeyen fakat zamanla keşfedilecek şeyler içeriyordu: Bir taraftan yeni tabi kılma ve köleleştirme biçimleri, diğer taraftan güvencesizlik, yoksulluk, bireyselleşme ve eşitsizlik. Tüm bu vaatler, borçlandırılmış insana, resesyona, fedakârlıklara, kemer sıkmaya, daimi kriz halinin otoriterliğine yol açarak gerçek doğalarını ortaya çıkardılar.

2007’den beri kapitalizmi sarsan ayaklanmalarda ifade bulduğunu gördüğümüz ret, yeni bir radikalizm içerir, çünkü hem “insan sermayesi”nin kurallarına göre çalışmanın reddi, hem tüketici, iletişimci, kullanıcı, işsiz olarak çalışmanın reddi, hem de normalleştirilmiş cinsel kimliğin reddi, yani değerlendirme teknikleri ile tabi kılma/köleleştirme tekniklerini oluşturan yönetsellik tekniklerinin reddi söz konusudur.

İşin reddi III: “İş” kadar “redde”, belki daha çok bu ikincisine mim koymak gerekir, zira iş değişmişse, reddi ifade eden öznel kopuş, politik eylemi tanımlamanın temeli haline gelir. Ret, özneliği dikkate alan bir

önce ve bir sonra oluşturarak, zamanın (ya da tarihin) akışını kırar. Bu önce ve bu sonra (Mayıs 68) arasında öznellikler gerçekleşir ve çözülür.

Zorunlu çalışma: İnsanlık var olduğundan beri çalışmaya en çok zaman ayıran kuşaklar, sermaye altında doğmak mutsuzluğunu yaşayan kuşaklardır. Her türlü üretkenlik artışı, bilimin ve teknolojinin her türlü keşfi ya da icadı, zamanı özgürleştirmek yerine, sermayeye daha güçlü bir şekilde bağlamışlardır; çünkü kâra dönüştürülmesi gereken şey, zamansallıkların çokluğudur. Çağdaş işin reddi, sermayeyi, sadece işçinin işi reddetmesinden daha derin bir şekilde sarsar, zira sömürü bütün bir toplumu ve bütün boyutlarıyla özneliği ilgilendirir. Söz konusu olan, modernitenin “antropolojisi” (özne, birey, özgürlük, evrensellik, erile ayarlı her şey).

Hız ve hareketsizlik arasında: İşin reddinin bu yeni kiplikleri, kapitalist birikimin kötü sonsuzu ile geleneksel toplumların değişmez istikrarı arasında, para akışlarının hızlandırılmış devri ile işin, tüketimin, iletişimin can sıkıcı tekrarı arasında, “mümkün”ün zamansallığını, mevcudiyetten çoklu uzamlara doğru genişletilmiş ve genişletilmiş süreyi, en büyük hızlılık ve en büyük yavaşlıkla canlandırılan başka bir uzam-zamanı keşfeden spesifik eylem biçimleridir. Bu “aradaki” süreyi, makinelerin ve teknolojinin yardımıyla örgütlenme zamanına dönüştürmek gerekir. Dolayısıyla hiçbir teknofobiye yer yoktur, çünkü bir kere değerlendirilmenin etkisinden kurtarıldığında, en büyük hızlılık gibi en büyük yavaşlık da makinelerin hızı olabilecektir.²

Grev gibi, bu ret de, sermaye tarafından kararlaştırılmış olan genel seferberliği askıya alır ve böylece kronolojik zamanı menteşesinden çıkarır ve başka hareketler, hızlar ve ritimler doğurur. Gilles Deleuze için, bu zamansallığa erişim, “kâhin”in, Marcel Duchamp içinse tembelin ayrıcalığıdır. Bu kavramsal ve varoluşsal kişilikler nasıl politik kişiliklere dönüşebilir?

Zaman: Zamanı yaşamamanın başka bir biçimine ihtiyacımız var. Kapitalist için zaman paraysa, tembel ya da kâhin için “sermayesi zamandır.” Sermaye, işin reddinin “özgürleştirdiği” bütün zamanları yeniden ele geçirmektedir. Zaman üzerinde ortaya çıkmakta olan yeni mücadele, birikmiş toplumsal zenginliğin temellüküyle el ele gitmelidir. Parayı yeniden boş zamana çevirmek için, zenginliği mümkünlere dönüştürmek için, yalnızca mücadeleler değil, yeni özneleşme süreçleri de gerekir.

² Burada, uzun zaman önce yazdığım bir kitaba gönderme yapıyorum, Videophilosophie, Berlin, B-books, 2002.

Eril/Diřil: “Tembel” eylem, bir kimlik çözme işlemidir. Etkinlik etrafında örgütlenmiş bir dünyaya dâhil olması, kimlikleri, özellikle cinsel kimliği sarsar.

İlkçağ’dan başlayarak, etkinlik (cinsel, politik, üretken) erkeklerle özdeşleştirilir. Kadın ise, tersine, cisimleşmiş eylemsizlik ve edilginliktir. Yunan demokrasisi politik eylemi sırf erkeklere mahsus bir alan olarak yüceltir. Kapitalizm tarafından gerçekleştirilen “köleliğin demokratikleştirilmesi” politik eylemi değil, üretimi merkeze alır. Bununla birlikte üreticiler daima erkeklerdir ve iş yine bir erkeklik gösterisidir. Eylem (eril) ile eylemsizlik’ (dişil) arasındaki ayrım, psikanaliz gibi, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı arasında ortaya çıkan yeni sosyal bilimlerde bulunur. Freud’da eylem, babanın penisıyla temsil edilir; dolayısıyla buna sahip olmamanız can sıkıcıdır, çünkü bir şeylerden eksiksizdir demektir. Tembel eylem, kimlikleri askıya alır ve oluşlara açılır. Eylemin ve işin erkekliğini sarsar ve kadının ama aynı zamanda da doğanın tahakküm altına alınmasını sorgular.

Algı ve duyarlık: Para üretmeyi amaçlayan sermayenin eylemi, yalnızca ekonomik etkiler yaratmaz. Sermaye bizi bir algı ve bir duyarlıkla donatır, çünkü algılamak ve hissetmek eylemin işlevleridir. Eylemin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, görülür ve hissedilir. Algıyı ve hissetme biçimini değiştirmek için eyleme biçimini, aslında son kertede, yaşama biçimini değiştirmek gerekir. Tembel eylem, kapitalist üretimin ereklendirilmiş eyleminin tam tersidir; sermaye için erek (para) her şey, süreç ise hiçbir şeydir. Süreç, eğer para üretmiyorsa, birebir anlamıyla, var da değildir. Tersine işin reddi tamamen sürece, oluşa, kolektif tekilleşme kipliklerine odaklanır.

Tembellik ve işsizlik: İşsiz, bir “tembel” değildir, çünkü işsizlik hâlâ ve daima sermayenin bir zamansallığıdır. İşsiz bir tembele dönüşebilir, fakat herkes gibi, kendi üzerinde bir çalışma; kendi, ötekiler ve dünyaya dair radikal bir perspektif değişimi pahasına.

Yaşam: Sermayenin yaşamı sömürmesi, yaşamın sermayeyle örtüş-tüğü anlamına gelmez. Ücretlilerde işi işçiden ayırabildiğimiz gibi, yaşamı da eserlerinden ayırmak daima mümkündür. İnsan sermayesinin ilk örneğı olarak bakılabilecek sanatçıda bile, eserler yaşamdan ayrılabilir. “Bir *modus vivendi* (yaşam tarzı), bir tür yaşam anlayışı oluşturmak için resmi ve sanatı kullanmak istedim, yani muhtemelen, yaşamımı tablo formu altında sanat eserleri yapmakla geçirmek yerine, bizzat yaşamı bir sanat eseri haline getirmeyi denemek için [...] Önemli olan, yaşamak ve bir tavra sahip olmaktır. Her durumda izleyicilerin gözünden, yaptığım

resim, yaptığım kelime oyunları ve yaptığım her şey bu tavrın buyruğu altındadır.” (Duchamp) Bu ayrım her zaman mümkündür, zira özneleşme süreci her zaman gerçekleşmektedir. Krizle birlikte, neoliberalizme herkese “otantik” bir yaşam kurma olanağı verme vaadiyle sağlanan katılım, parçalanmaktadır. Bireysel yaşamı değil de kolektif yaşamı bir sanat eseri gibi tasarlamak ne anlama gelir?

Demokratik süreç: Politik eylemi niteleyen şey, üretimden çekip çıkarılan bilişsel ya da gayri maddi ya da daha başka bir tanım değil, toplumsal işbölümünün kategorilerini, kimliklerini, rollerini ret ve tüm bunlardan kaçabilme ve mümkünler açabilme kapasitesidir. Ret ve bunun politik eylem potansiyeli doğrudan doğruya bağlı olduğumuz “iş”ten, tahsis edilmiş olduğumuz alandan ve işlevlerden çıkarılmaz.³ Ret, işbölümünden sapan ve bunun içinde imkânsız olan şey üzerine çalışan bir eylemi ima eder. Tembel eylem, bilişsel ya da profesyonel hiçbir virtütlük, hiçbir özel hüner gerektirmez. Herkes tarafından uygulanabilir. Peki, ama kolektif bir örgütlenme sürecinin motoruna nasıl dönüşebilir? Örgütlenme zamanı spesifiktir. İle de Franceda Süreksiz ve Güvencesiz Çalışanlar Koordinasyonundaki son politik deneyimim, bir duraklamaya, seferberliğe son vermeye dayanan demokratik bir sürecin; özne güçlerin keşfi, üretimi, örgütlenmesi ve yeniden bileşiminin mümkün olabilmesi için, zaman, hem de çok zaman istediğini bana öğretti. Bu problemi çözecek olan, ne demokratik merkezîyetçiliğin ne de borsada işlem gören sosyal ağların hızı ve basitleştirilmeleridir. Bir mücadelenin ihtiyaç duyduğu heterojen hızları kullanabilme ve düzenleyebilmenin koşulu, seferberliği sonlandırmanın hareketsizliğinde içerimlenen şeyi geliştirmektir.

Savaş makinesi: Yine de sermayenin düalizmlerini bozguna uğratmak gerekir. Güç ilişkilerini kurma ve sürdürme kapasitesi olmaksızın, işin reddinde içerilmiş olan etkileri ve tekillikleri açıklamak imkânsızdır. (Metropoliten) işin reddi de başka bir şeyle ilgili değildir. İşçinin işi reddi üzerine düşünen kuramcılarda olduğu gibi, partiyle ya da devletle ilgili değildir. Tam tersine, başka stratejik tercihleri -tüm mümkünleri ortaya koyarak işin reddinde ve onun politik potansiyelinde direktmek- ifade eden feminist hareketlerin (ya da güvencesizlerin hareketi) parti-oluşunu ya da

³ Reddin nedenleri ve amaçları vardır, fakat ifade ettiği kopuş, amaçsız ve nedensiz bir arzu yoluyla oluşur. Gerçek nedeni, nedenselliğin (işbölümü, üretim, değerlendirme) kopuşudur ve amaçları, yeni var olma ve eyleme tarzları yaratmaya zorlayan kopuştan önce var olmaz. Nedenlerin (işbölümünün) düzeninde imkânsız olan kopuş, her yeni özneleşmenin koşulu olan zamansız bir mümkün yaratır.

devlet-oluşunu düşünmek zordur. Fakat zamansallıkları, heterojen öznellikleri ve onların kuramlarını keşfetmek, üretmek ve yeniden bileşimini oluşturmak gerekliliği, yönetimselliğin tabi kılma ve köleleştirme tekniklerinden sürekli kaçmayı içerir.

Anarşist Kütüphane

Maurizio Lazzarato

Bir Başlangıç İçin Sonuçlar: İşin Reddinden Yola Çıkmak
2013

21.05.2022 tarihinde şuradan alındı: isyananarsi.blogspot.com

Çeviri: Şule Çiltaş

Çevirinin Yayınlandığı Kaynak: Borçla Yönetmek, Otonom Yayıncılık,
2015

tr.anarchistlibraries.net